

Editör

Doç.Dr.İlknur Maya

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE OKUL YÖNETİMİ

Yazarlar

Doç.Dr. Çağlar Çağlar

Doç.Dr.Ercan Yılmaz

Doç.Dr.İlknur Maya

Doç.Dr.Zülfü Demirtaş

Yrd.Doç.Dr.Fulya D. Kentli

Yrd. Doç.Dr.Mahmet Ali Hamedoğlu

Yrd. Doç.Dr.Mustafa Önder

Yrd.Doç.Dr.Mustafa Samancıoğlu

Yrd.Doç.Dr.Necla Şahin Fırat

Editör
Doç.Dr.İlknur Maya
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi

ISBN: 978-605-5044-72-5

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2016

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Lord Matbaası

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah.Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Sistem, belli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik birbiriyle etkileşim içinde olan öğelerden oluşan bir bütündür. Sistemi oluşturan öğelerin her biri, alt sistemdir. Yönetim ise, sistemi amaçlar doğrultusunda yaşanan süreçlerdir. Eğitim sistemi, toplumun eğitim ihtiyacını karşılamak için kurulmuş sosyal ve açık bir sistemdir. Bu bağlamda eğitim sistemi, amaç yönelimlidir, insanlardan oluşur ve yapısaldir. Toplumdaki sağlık, güvenlik ve hukuk sistemleri gibi, eğitim sistemi de yasal olup devlet eliyle yürütülmektedir.

Türk Eğitim Sistemi, Türk Milli Eğitiminin Genel ve Özel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda varlığını sürdürmektedir. Türk Eğitim Sisteminin işleyişinde, en stratejik öge ise okullardır. Okullar, öğrenme ve öğretme amaçlı eğitim hizmeti veren örgütlerdir. Okul sisteminin en üst amacı, öğrencilerin öğrenmesidir. Bireyleri yetiştirerek geleceğin toplumunun şekillenmesinde en önemli rol oynayan kurumlar, okullardır. Günümüzde okullardan beklenen, değişime açık ve öğrenen örgüt olmalarıdır.

Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi adlı kitabımız, dokuz bölümden oluşmaktadır. Kitabımızın kapsamının belirlenmesinde, öncelikle eğitim fakültelerinde gelecek kuşakları yetiştirilmesi beklenen öğretmen adaylarına, Türk Eğitim Sistemini ve okul sistemini yapı ve yönetim boyutları bakımından açık ve anlaşılır olarak sunulması, bu şekilde yararlı olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan bu kitabımızın içeriği, YÖK ölçütlerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Kitabımız, Türkiye’de çeşitli üniversitelerde görev yapmakta olan ve Türk Eğitim Sistemi ve okul yönetimi alanında bilimsel çalışmaları olan akademisyenlerin önemli katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Kitabımızın tasarımı, kaleme alınması ve düzenlenmesi olmak üzere tüm aşamalarında katkı veren tüm akademisyen hocalarımıza ve çalışmanın titizlikle yayınlanması için gayret gösteren Lisans Yayıncılık çalışanlarına çok teşekkür ederim.

İstanbul,2016

Editör
Doç.Dr.İlknur Maya

İÇİNDEKİLER

Önsöz	III
Bölüm 1 YÖNETİM VE OKUL YÖNETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	11
1.1.Yönetimin Tarihçesi	12
1.2.Yönetim Bilimi	13
1.2.1.Yönetim	14
1.2.2.Yönetim Sürecinin Özellikleri	15
1.2.2.Örgüt	16
1.2.3.Denetim	16
1.2.4.Yönetici ve Lider	16
1.3.Eğitim Yönetimi	17
1.3.1.Okul Yönetimi	19
1.3.2.Sınıf Yönetimi	19
1.4.Vizyon	20
1.5.Misyon	20
1.6.Strateji	20
Yararlanılan Kaynaklar	21
Bölüm 2 TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN AMAÇLARI YAPISI VE SORUNLARI	23
2.1.Milli Eğitim Bakanlığı Örgütü	24
2.1.1.Bakanlık Merkez Örgütü	27
2.1.1.1.Bakanlık Makamı	27
2.1.1.2.Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı	29
2.1.1.3.Millî Eğitim Şûrası	31
2.1.1.4.Hizmet Birimleri	32
2.1.2.Milli Eğitim Bakanlığı Taşra Örgütü	36
2.1.3.Milli Eğitim Bakanlığı Yurtdışı Örgütü	39
2.1.4.Yüksek Öğretimle İlgili Üst Kuruluşlar	39
2.1.4.1. Yüksek Öğretim Kurulu	40

2.1.4.2. Üniversitelerarası Kurul	41
2.1.4.3. Yükseköğretim Kurumları	42
2.2. Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi	44
2.3. Türk Eğitim Sistemini Düzenleyen Esaslar	47
2.3.1. Türk Eğitim Sisteminin Genel Amaçları	54
2.3.2. Türk Eğitim Sisteminin Temel ilkeleri	55
2.4. T.C. Anayasası'nda Eğitim	57
2.5. Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı	61
2.5.1. Örgün Eğitim	62
2.5.2. Özel Eğitim ve Rehberlik	68
2.5.3. Yaygın Eğitim	74
2.6. Türk Eğitim Sisteminin Genel ve Yapısal Sorunları, Çözüm Önerileri	76
2.6.1. Bakanlık Merkez Örgütünün Sorunları	76
2.6.2. Eğitimin Temel Sistemlerinin Sorunları	78
2.6.2.1. Okul Öncesi Eğitimin Sorunları	78
2.6.2.2. İlköğretimin Sorunları	79
2.6.2.3. Ortaöğretimin Sorunları	81
2.6.2.4. Yükseköğretimin Sorunları	82
2.6.2.5. Yaygın Eğitimin Sorunları	83
Yararlanılan Kaynaklar	86

Bölüm 3	
YÖNETİM KURAMLARI VE EĞİTİM YÖNETİMİ	
89	
3.1. Modern Yönetim Yaklaşımları	92
3.1.1. Klasik Yönetim Kuramı	93
3.1.1.1. Bilimsel Yönetim Yaklaşımı	93
3.1.1.2. Yönetim Süreci Yaklaşımı	95
3.1.1.3. Bürokrasi Yaklaşımı	96
3.1.2. Neo-Klasik Kuram	97
3.1.2.1. Hawthorne Deneyleri ve Etkileri	98
3.1.2.2. Douglas McGregor'un X ve Y Teorisi	99
3.1.2.3. Rensis Likert'in Sistem-4 Modeli	100
3.2. Postmodern Yaklaşımlar	101
3.2.1. Sistem Kuramı	103
3.2.2. Durumsallık Kuramı	106
3.2.3. Toplam Kalite Yönetimi	108
3.3. Eğitim Yönetimi	109
Yararlanılan Kaynaklar	111

Bölüm 4
YÖNETİM SÜREÇLERİ **115**

4.1. Yönetim Süreçleri Yaklaşımları	116
4.2. Karar Verme	117
4.2.1. Karar Verme Modelleri	118
4.2.1.1. Rasyonel Model	118
4.2.1.2. Sınırlı Rasyonel Model	121
4.2.2. Planlama	124
4.2.3. Örgütlenme	127
4.2.4. Eşgüdümleme (Koordinasyon)	129
4.2.5. İletişim	131
4.2.6. Etkileme	132
4.2.7. Değerlendirme	134
Yararlanılan Kaynaklar	136

Bölüm 5
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE
EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN ATANMA SÜRECİ **139**

5.1. Yönetici Atama Yönetmeliği	142
5.1.1. Yasal Dayanak	143
5.1.2. Yönetici Olarak Atanacaklarda Aranılan Şartlar	143
5.1.3. Yönetici Atamayla İlgili Genel Esaslar	146
5.1.4. Değerlendirme Komisyonu	147
5.1.5. Yöneticiliğe Görevlendirme	148
5.1.6. Ortak Hükümler	150
5.1.7. Yöneticilik Görevinin Sonlandırılması	151
Yararlanılan Kaynaklar	152

Bölüm 6
OKULLARDA EĞİTİM/ÖĞRETİM
VE İŞLETME HİZMETLERİ **153**

6.1. Personel İşleri	154
6.2. Öğrenci İşleri	159
6.3. Eğitim ve Öğretimle İlgili İşler	174
6.4. Okul İşletmeleri	195
Yararlanılan Kaynaklar	214

7.1. Kültür	218
7.1.1. Kavram Olarak Kültür	219
7.1.2. Örgüt Kültürünün Tanımı ve İçeriği	221
7.1.3. Örgüt Kültürünün Önemi	224
7.1.4. Örgüt Kültürünün Özellikleri	225
7.1.5. Örgütte Yer Alan Baskın ve Alt Kültürler	227
7.1.6. Bazı Örgüt Kültürü Sınıflamaları	228
7.1.6.1. Güçlü ve Zayıf Örgüt Kültürleri	228
7.1.7. Örgüt Kültürünün Oluşumu	229
7.1.8. Örgüt Kültürünün Öğeleri	231
7.1.8.1. Temel Sayılılar	231
7.1.8.2. Temel Değerler	232
7.1.8.3. Normlar	234
7.1.8.4. Artifaktlar	233
7.1.8.5. Dil	235
7.1.8.6. Kutlamalar, Törenler, Rit ve Ritüeller	235
7.1.8.7. Meczazlar	236
7.1.8.8. Kahramanlar	236
7.1.8.9. Mitler, Hikayeler	238
7.1.9. Okul Kültürü	238
7.1.9.1. Okul Kültürünün Boyutları	243
7.2. İklim	248
7.2.1. Örgüt İklimi ve Okul İklimi Kavramları	249
7.2.2. Okul İkliminin Önemi	252
7.2.3. Okul İkliminin Boyutları	252
7.2.4. Okul İklimi Tipleri	254
7.2.5. Okul Kültürü ve Okul İklimi İlişkisi	256
7.2.6. Okul Müdürünün Okul İklimini Değiştirme ve Geliştirmedeki Rolü	258
7.2.7. Okulların İklim ve Kültürünün Değişmesi	260
7.2.7.1. Klinik Strateji	260
7.2.7.2. Gelişim Merkezli Strateji	261
7.2.7.3. Norm Değiştirme Stratejisi	261
7.2.8. Okul İklimi ve Okul Bileşenlerinin İlişkileri	263
7.2.9. Okul İklimi ve Yönetimin Yapısı	268
Yararlanılan Kaynaklar	270

Bölüm 8
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE DENETİM

279

8.1.Denetim Gereksinimi	282
8.2.Denetimin Tarihi	283
8.3.Türk Eğitim Sisteminde Denetimin Yasal Dayanakları	287
8.4.Milli Eğitim Bakanlığının Denetim Yapısı ve İşleyişi	289
8.5.Denetim Türleri	291
8.6.Denetim Süreci	294
8.7.Hizmet İçi Eğitim Olarak Denetim Gereksinimi	297
Yararlanılan Kaynaklar	302

Bölüm 9
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI

305

9.1.Ekonomi	306
9.2.Eğitim Ekonomisi	306
9.2.1.Eğitim Ekonomisi ve Çalışma Alanı	307
9.3.İnsan Sermayesi Kuramı	308
9.3.1.Yatırım	309
9.3.2.Getiri	309
9.4.Eğitimin Maliyeti ve Finansmanı	309
9.4.1.Eğitimin Maliyetini Etkileyen Faktörler	309
9.4.2.Eğitimde Başlıca Finansman Türleri	311
9.4.3.Türkiye’de Eğitimin Finansmanında Tarihi Gelişim	311
9.4.3.1.Cumhuriyet Döneminde Eğitim Finansmanı	312
9.5.Eğitimin Getirileri	315
9.5.1.Eğitimin Tüketim ve Yatırım Özelliği	315
9.5.2.Eğitimin Bireysel Getirileri	316
9.5.3.Eğitimin Sosyal Getirileri	317
9.5.4.Eğitimin Diğer Yararları	319
9.5.5.Eğitimin Getirileri Üzerine Yapılan Çalışmalar	319
9.6.Eğitimin Dışsallıkları	322
9.7.Eğitim ve Ekonomik Büyüme	322
9.8.Eğitim Göstergeleri	323
9.9.Planlama	324
9.9.1.Eğitim Planlaması	324
9.9.2.Devletin Planlama Görevi	326
9.9.2.1.Beş Yıllık Kalkınma Planları	328

9.9.3.Stratejik Planlama	333
9.9.3.1. Eğitim Kurumlarında Stratejik Planlama	335
9.9.4.Makro ve Mikro Planlama	336
9.9.4.1.Eğitim Planlaması Modelleri	338
Yararlanılan Kaynaklar	340